

Min gode kollega og ven fra Genetisk Institut, Erik Bahn og jeg, var i 90'erne ofte modstandere i den offentlige debat, hvor Erik forfægtede et genetisk deterministisk syn på den menneskelige natur. Jeg har ikke gemt Bahns's artikel, som jeg polemiserer mod, men pointerne i klummen her afhænger ikke af polemikken.

At styre

Af JESPER HOFFMEYER

Det kan vel komme bag på enkelte af Informations læsere, men det må ikke desto mindre frem: Erik Bahn og jeg er faktisk enige om noget væsentligt. Nemlig at denne verdens organismer, mennesket medregnet, er produktet af en evolution, der i princippet kan forklares uden at ty til hjælpemidler, som ikke også er gangbare i forståelsen af den fysiske natur. Ingen af os er vitalister. Til gengæld er vi så muligvis uenige om, hvad den fysiske natur er for noget. Men det der især slog mig under læsningen af Bahns interessante beretning om “hox-generne” sidste mandag var, at det vi vitterligt *er* uenige om ikke så meget er selve substansen, som det er den måde, vi taler om den på. Sprogbrugen altså.

Når Bahn hævder at de samme blot 15 gener “styrer udviklingen i *alle* dyr fra rundorm og blæksprutte til bananflue og mennesker”, så vil jeg måske nok tillade mig et forbehold over for påstanden om en så overdådig simpelhed, men hvad der for alvor generer mig er brugen af ordet *styrer*.

Nøglebetydningen af et ord som ‘styre’ er vel som i udtrykket ‘kaptajnen styrer sit skib’ eller ‘kongen styrer sit rige’. I begge tilfælde er der tale om noget

aktivit. At styre er ikke noget man gør passivt. Selvfølgelig kan man i nogle situationer sige, at skibet styrer kaptajnen. Men i så fald mener man vel i virkeligheden, at det er vinden og bølgerne der styrer tingene. Og i alt fald er man her ude over den typiske brug af ordet.

Tilsvarende er det vel naturligt at sige, at dirigenten styrer orkestrets fremførelse, idet han fortolker partituret. Partituret er en passiv forudsætning for symfoniens opførelse, men det styrer den ikke. Jeg har i alt fald aldrig set et partitur gøre noget af sig selv - bortset fra at det selvfølgelig gulner med tiden.

Et velkendt ordsprog rummer essensen: Et er søkort at læse, noget andet skib at føre. Og søkortets rolle i sejladsen svarer meget godt til genernes rolle i livsprocesserne. Generne er passive, de gør ingenting af sig selv. Før der kan ske noget, må cellens komplekse maskineri i gang med at åbne dem, kopiere dem over på RNA-form, 'editere' dem som det hedder (dvs. klippe ikke-kodende base-sekvenser ud), transportere dem ud af cellekernen til proteinfabrikkerne, folde de nydannede proteinkæder sammen til tredimensionale strukturer, iklæde dem diverse former for staffage, der gør det muligt at sende dem det rette sted hen i cellen etc. etc.

Genetikerne kan muligvis lære sig at læse søkortet, det human genom, men for at føre skibet, må der andre kompetencer til. Og de kompetencer befinder sig foreløbig kun et sted, nemlig i cellerne i det voksende foster. Det er kollektivet af celler, der styrer fosterudviklingen - genomet er kun det kort de bruger til at styre efter

For mig at se er den udbredte tale om, at generne styrer det ene eller det andet, slet og ret udtryk for en sløset omgang med sproget. Og hvad værre er, sløseriet virker giftigt tilbage på tankerne, der jo ikke har nødig at beskæftige sig med det styringsproblem, som - fejlagtigt - anses for løst alene i og med, at man har

generne. Derfor - og kun derfor - kan Bahn fastholde sin gen-determinisme: 'Det sidder i generne'.

Ret beset er der imidlertid tale om en ny udgave af et trick, der blev gjort til grin allerede i Molieres komedie "Den indbildt syge", Her foregår der en middelalderlig doktor-eksamen, hvor doktoranden bliver spurgt, hvorfor opium får en person til at falde i søvn. Det gør det, svarer han, fordi det indeholder et *søvndyssende princip*.

Giver man sig selv lov til at forklare verden på den måde, så får man det nemt.